

Advies Archeologische Monumentenzorg 2009 - nr. 154

Deel 1) Concept selectiebesluit archeologie

Deel 2) Beoordeling archeologisch rapport

	naam	Gemeente/bedrijf	Datum	paraaf
Aanvrager	C. v.d. Krieken	Gemeente Eersel	17-9-2009	
Auteur(s)	Jacob Schotten	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	1-10-2009	
Autorisatie	Ria Berkvens	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	5-10-2009	

Advies Archeologische Monumentenzorg: Concept selectiebesluit archeologie gemeente Eersel

Bevoegd gezag: Gemeente Eersel
Mevr. C. van der Krieken
Postbus 12
5520 AA Eersel

Datum: 1-10-2009

Locatie: Plangebied Willibrorduslaan 55 te Eersel, gemeente Eersel

Project: *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Willibrorduslaan 55, Eersel. Gemeente Eersel, auteur: J. de Kramer (Becker & Van de Graaf bv, concept 1.1, 10-3-2009)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Mevr. drs. R. Berkvens
Tel. 040-2594780
E-mail: r.berkvens@milieudienst.sre.nl

Concept selectiebesluit archeologie plangebied Willibrorduslaan 55 te Eersel, gemeente Eersel

In het plangebied Willibrorduslaan 55 te Eersel kan op basis van de resultaten uit het bureauonderzoek en een karterend booronderzoek: *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Willibrorduslaan 55, Eersel. Gemeente Eersel, auteur: J. de Kramer (Becker & Van de Graaf bv, concept 1.1, 10-3-2009)*, nog geen archeologische vindplaats worden uitgesloten. Er dient dan ook alsnog een waardering van het plangebied plaats te vinden op basis van de KNA 3.1 en de richtlijnen van de provincie Noord-Brabant.

Op basis van het bureauonderzoek was de archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied hoog. Deze verwachting werd echter naar aanleiding van het verkennende booronderzoek naar beneden bijgesteld, omdat het bodemprofiel verstoord was en omdat archeologische indicatoren ontbraken. Het advies was op grond hiervan geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren. Wij kunnen ons niet vinden in het bovenstaande advies. De redenen zijn dat het ontbreken van archeologische vondsten in boringen niet als bewijs voor de afwezigheid van archeologische resten op een locatie beschouwd mag worden. Verder is de bodem weliswaar geroerd, maar niet in die mate dat door de verstoring eventuele antropogene grondsporen en lagen volledig verdwenen moeten zijn, zoals de rapporteur (p. 14) overigens zelf schrijft. Mede gezien het feit dat het plangebied grenst aan de dorpskern van Eersel, dat te boek staat als een terrein van hoge archeologische waarde, en er nog veel kennis ontbreekt over de middeleeuwse woonkern, achten wij derhalve een archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk, indien de bodemingrepen ten behoeve van de woningbouw een oppervlak van **meer dan 500 m²** bestrijken.

Aanbevolen wordt om dit onderzoek ruim voor de vaststelling van de definitieve bestemming te laten plaatsvinden. De resultaten dienen namelijk meegenomen te worden in de ruimtelijke onderbouwing

van het bestemmingsplan. Geadviseerd wordt om in die delen van het plangebied die **dieper dan 40 cm -Mv** verstoord gaan worden bij de geplande ruimtelijke ingrepen, een waarderend archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven uit te laten voeren (conform protocol Proefsleuven KNA 3.1, de SIKB Leidraad proefsleuven en de richtlijnen van de provincie Noord-Brabant). Hiermee kan de kwaliteit, aard, datering omvang en diepteligging van de vindplaats worden vastgesteld. Het vervolgonderzoek dient plaats te vinden aan de hand van een door het bevoegd gezag goedgekeurd programma van eisen en uitgevoerd te worden door een archeologisch bedrijf bevoegd tot het uitvoeren van archeologische opgravingen (Monumentenwet 1988, art. 45).

Toelichting

Concept selectiebesluit door het bevoegd gezag

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering op. Het bevoegd gezag kan deze waardering gebruiken bij het nemen van een selectiebesluit. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal men moeten bekijken of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van het bodemarchief *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht. Meestal betekent dat een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen (=negatief selectieadvies). Zelfs dan is het in sommige gevallen overigens nog aan te bevelen amateur-archeologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een beleidsbesluit, dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het selectiebesluit kan dan ook afwijken van het selectieadvies. Onder de huidige wetgeving is niet geregeld welke overheid een selectiebesluit moet nemen, nog hoe dat besluit eruit moet zien. Een overheid kan een (selectie)besluit nemen voor de archeologie in het eigen grondgebied en daaraan voorwaarden verbinden. Dat kan in het kader van haar wettelijke taken of op basis van een speciale archeologieverordening. Daarbij is het wel van belang dat deze overheid een eigen archeologiebeleid voert, zich bij de besluitvorming baseert op adequaat uitgevoerd vooronderzoek en zich laat adviseren door een daartoe gekwalificeerd archeoloog. Dit is in overeenstemming met de richtlijnen van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.¹

Bij ruimtelijke planvorming en ingrepen kan de nieuwe archeologiewetgeving en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente grote financiële en/of organisatorische consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en -gebruikers, planmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Gezien de grote financiële, planologische en cultuurpolitieke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van het grootste belang dat dit soort besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen. In ieder geval staan selectiebesluiten open voor beroep- en bezwaar.

Kwaliteit

Bij het nemen van het selectiebesluit wordt er van uitgegaan dat de kwaliteit van het archeologisch selectieadvies gewaarborgd is. Dit betekent dat het selectieadvies moet zijn opgesteld (en gecontroleerd) door een senior archeoloog. Een ander uitgangspunt is dat het gehele proces voorafgaand aan het archeologische selectieadvies volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is verlopen. Dat wil zeggen dat er in het geval van gravend onderzoek een Programma van Eisen (PvE) moet zijn geweest. Een PvE moet bovendien goedgekeurd zijn door het bevoegd gezag. Wanneer de opsteller van het PvE ook de uitvoerder is, moet het plan beoordeeld

¹ Handreiking Valletta, VNG (in voorbereiding, gereed voorjaar/zomer 2008)

worden door een onafhankelijk senior archeoloog. Dit kan een archeoloog zijn die aan uw gemeente verbonden is, een archeoloog die werkzaam is bij de provincie of het rijk of een senior archeoloog bij een andere instelling dan de opsteller/uitvoerder.

Beleidskader

Het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg staat in het teken van het behoud en het beheer van het archeologische erfgoed. De archeologische belangen vinden wettelijke bescherming in de Monumentenwet 1988 en het Europese Verdrag van Valletta (1992). Op gelijke voet staat het streven naar het gebruik van het archeologische erfgoed als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting van ons land. Dit beleid geldt voor alle cultuurhistorische waarden, dat wil zeggen voor zowel archeologische als voor historisch geografische en historisch bouwkundige waarden (Nota Belvedere 1999). Op 1 september 2007 is de wet op de archeologische monumentenzorg in werking getreden. Deze wet omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988 en is ook gericht op de implementatie van het genoemde verdrag. Dit betekent dat gemeenten verplicht zijn in de voorbereidingsfase van een nieuw bestemmingsplan of projectbesluit archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. Gemeenten dienen ook aan te geven welke conclusies zij aan de onderzoeksresultaten verbinden. De archeologische onderzoeksresultaten krijgen vervolgens hun vertaling in het bestemmingsplan of projectbesluit.

Het beleid voor de archeologische monumentenzorg van de provincie Noord-Brabant sluit op hoofdlijnen aan op het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg. In het streekplan 2002 is in overeenstemming met voornoemde regelgeving bepaald dat bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met bekende en te verwachten archeologische waarden. Het uitgangspunt hierbij is dat het archeologisch erfgoed moet worden beschermd op de plaats waar het wordt aangetroffen.

[gemeentelijk beleid]

Advies Archeologische Monumentenzorg: Beoordeling van een Archeologisch Rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Eersel
Mevr. C. van der Krieken
Postbus 12
5520 AA Eersel

Datum: 1-10-2009

Locatie: Plangebied Willibrorduslaan 55 te Eersel, gemeente Eersel

Project: *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Willibrorduslaan 55, Eersel. Gemeente Eersel, auteur: J. de Kramer (Becker & Van de Graaf bv, concept 1.1, 10-3-2009)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Dhr. drs. J. Schotten
Tel. 040-2594403
E-mail: j.schotten@milieudienst.sre.nl

Inleiding

Op 17-9-2009 ontvingen wij van de gemeente Eersel per mail de opdracht om het rapport *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Willibrorduslaan 55, Eersel. Gemeente Eersel, auteur: J. de Kramer (Becker & Van de Graaf bv, concept 1.1, 10-3-2009)* te beoordelen en een advies te verstrekken over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

Het bureauonderzoek had tot doel het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte archeologische waarden over het plangebied. Het veldonderzoek was bedoeld de aldus gespecificeerde verwachting te toetsen en, waar mogelijk, aan te vullen. Zodoende zouden archeologische kansarme en -rijke zones binnen het plangebied gedefinieerd kunnen worden en onderbouwde selectieadviezen opgesteld kunnen worden voor behoud dan wel vervolgonderzoek.

Samenvatting van het plan en het rapport

Onderzoekskader RO: Onbekend (sloop bestaande bebouwing en nieuwbouw)
 Grootte plan- en onderzoeksgebied: ca. 1.000 m²
 Onderzoekperiode: januari-februari 2009
 Opdrachtgever: CB-NL Development B. V.
 Opdrachtnemer: Becker & Van de graaf bv

Het plangebied is gelegen in het centrum van Eersel, op de hoek van de Willibrorduslaan en de Gebroeders Hoekstraat die het plangebied respectievelijk aan de noord- en oostzijde begrenzen. Aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen sloop van de bestaande bebouwing en vervolgens de realisatie van onderkelderde nieuwbouw. Het plangebied was ten tijde van het onderzoek geheel bebouwd met woon- en bedrijfsruimtes.

In de ondergrond van het plangebied komen naar verwachting tot aan het maaiveld afzettingen voor van grof zand met plaatselijk grind- en kleilagen, behorend tot de Formatie van Sterksel. Gezien in de omgeving voorkomende eenheden is het plangebied geomorfologisch gezien gelegen in een gebied met rivierterrasafzettingsswelingen, al dan niet bedekt met dekzand of op een dekzandrug met of zonder een oud bouwlanddek. Naar verwachting komen er hoge zwarte enkeerdgronden voor en is de grondwatertrap VII.

Op de IKAW is het plangebied niet gekarteerd, maar naar verwachting kan van een hoge archeologische verwachting worden uitgegaan. Op een afstand van ca. 325 tot 475 m van het plangebied zijn diverse archeologische onderzoeken verricht. In één geval zijn er greppels uit de Nieuwe Tijd aangetroffen en in een ander geval zijn resten uit de IJzertijd, Romeinse tijd en Late Middeleeuwen aangetroffen en is vervolgonderzoek aanbevolen. Circa 100 m ten noorden en zuiden van het plangebied liggen uitlopers van een AMK-terrein van hoge archeologische waarde in de vorm van de historische dorpskern van Eersel. Historische kaarten uit de periode vanaf de vroege 19de eeuw geven aan dat het plangebied tot in de 20ste eeuw in gebruik was als akkerland. Ca. 200 m ten zuidoosten van het plangebied ligt de oude parochiekerk van Eersel.

Op basis van het bureauonderzoek kan voor het plangebied een hoge archeologische verwachting worden aangenomen voor resten uit de gehele periode van het Laat-Paleolithicum tot en met de Nieuw Tijd.

Bij het booronderzoek zijn vijf verkennende boringen met een edelmanboor van 10 cm uitgevoerd. Onder een 10-20 cm dikke betonlaag is in het plangebied sprake van een ca. 95-125 cm dik opgebracht en omgewerkt esdek van niet humeus zand met daaronder een 5-15 cm en in één boring ca. 50 cm dikke geroerde laag van matig humeus zand. Daaronder ligt, op een diepte van ca. 150 tot 170 cm onder het maaiveld, de C-horizont bestaande uit dekzand. In de bovenste zandlaag zijn baksteen- en betonfragmenten aangetroffen en in de onderste zandlaag een stukje steenkool. Uit het booronderzoek wordt geconcludeerd dat de bodem sterk is verstoord, waarschijnlijk bij de realisatie van de bestaande bebouwing. Om deze reden besluit het rapport met de aanbeveling om geen archeologisch vervolgonderzoek te verrichten in het plangebied.

Beoordeling

Het rapport is matig tot redelijk leesbaar en voldoet aan de kwaliteitseisen van de archeologische monumentenzorg. De volgens de KNA vereiste gegevens t.a.v. de archeologie zijn geleverd. Voor het bureauonderzoek zijn in onvoldoende mate bronnen geraadpleegd. Bij het kaartmateriaal ontbreken echter kaarten van de geomorfologie en bodem, waardoor de onderbouwing bij de tekst niet te controleren is. Voor het veldonderzoek zijn wel de juiste methoden toegepast, maar de reden om een edelmanboor van 10 cm te gebruiken ontbreekt.

Wij kunnen ons verder niet vinden in de aanbeveling om in het plangebied geen vervolgonderzoek te verrichten. De conclusie dat de bodem sterk verstoord is rijmt niet met de interpretatie van de boorgegevens in paragraaf 3.4. Hier wordt aangegeven dat de bodem voornamelijk bestaat uit een omgewerkt en opgebracht oorspronkelijk esdek. Aangezien het standaard is dat esdekken zijn

omgewerkt en er meestal sprake is van een A/C profiel begrijpen wij de conclusie niet. Daarnaast wordt niet duidelijk of de oorspronkelijke bodem (dekzand) tot een dieper niveau is verstoord waardoor de kans op grondsporen laag zou zijn. Er is naar ons idee dan ook nog steeds sprake van een hoge archeologische verwachting.

Opmerkingen

Bij het rapport plaatsen wij enkele opmerkingen die echter niet van invloed zijn op de conclusie.

- In het algemeen geldt dat het rapport taalkundig nog eens goed moet worden nagelopen.
- Er ontbreekt cruciale informatie over de omvang van de bodemingrepen; graag een achterliggend document en/of plankaart aanhalen.
- Als opdrachtgever wordt steeds “de heer E. Lietaert Peerbolte” genoemd, maar blijkt de administratieve gegevens is dat CB-NL Development B.V.
- De historische informatie is te beperkt. Zo is in de laatste zin van paragraaf 2.4 bijvoorbeeld sprake van “een kerk”, maar er wordt nergens vermeld dat het om de middeleeuwse parochiekerk van Eersel gaat. Verder moet worden vermeld dat Eersel in de Late Middeleeuwen één van de Brabantse vrijheden was en daarmee een positie innam tussen stad en dorp. De historische paragraaf moet dus worden aangevuld, ook wat betreft de 20ste-eeuwse ontwikkelingen in het plangebied.
- Op de IKAW kaartbijlage is de ligging van het plangebied niet duidelijk aangegeven.
- Zijn ook de saneringen (bodemoet.nl) gecontroleerd?
- p. 10, verwachtingsmodel: Het verwachtingsmodel is slecht uitgewerkt. Heeft het gebied een lage of hoge verwachting? Zijn er verschillen per periode? Verder wordt er niets gezegd over de verschillende complextypen.
- Waarom is het verkennende booronderzoek uitgevoerd met een edelmanboor i.p.v. van een guts ?
- En waarom is niet tot de geplande verstoringsdiepte van 3 meter geboord ipv 2 meter?
- Op p. 13 is sprake van een esdek, terwijl op p. 14 wordt beweerd dat een esdek ontbreekt. Graag verduidelijken.
- Een aantal van de vragen zijn niet relevant voor een verkennend booronderzoek, waaronder met name de vraag of er archeologische waarden aanwezig zijn. Hiervoor is een karterend onderzoek noodzakelijk.
- In hoofdstuk 3 moet expliciet worden vermeld dat de bovenste zandlaag (waarschijnlijk ?) is opgebracht. Nu wordt dit alleen in de beantwoording van de onderzoeksvragen opgemerkt.

Advies

Wij stemmen niet in met het advies om geen vervolgonderzoek uit te voeren. In het rapport *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. Willibrorduslaan 55, Eersel. Gemeente Eersel, auteur: J. de Kramer (Becker & Van de Graaf bv, concept 1.1, 10-3-2009)* wordt onvoldoende gemotiveerd waarom de verwachting gering zou zijn. De gebruikte methode (verkennende boringen en bureaustudie) geven te weinig inzicht in de aan- of afwezigheid van een archeologisch potentieel. Een A/C profiel toont weliswaar aan dat de oorspronkelijke podzolbodem door het herhaaldelijk omwerken van de bodem is opgenomen in de akkerlaag, maar het voormalige pre- en protohistorische loopvlak is vrijwel altijd verploegd en

opgenomen in het esdek. Waar de oorspronkelijk bodem is afgetopt of is opgenomen in de oude akkerlaag, kunnen onder het esdek nog wel diepere grondsporen (zoals kuilen, waterputten, en dergelijke) bewaard gebleven zijn. Voor esdekken wordt door de provincie Noord-Brabant dan ook, na vaststelling dat het bodemprofiel archeologisch gezien in grote mate onverstoorde is, een archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd. Gelet op het feit dat het esdek in de boringen een dikte had van meer dan 100 cm, is er geen reden om aan te nemen dat het bodemprofiel diepgaand verstoord is.

BIJLAGE 1

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de SRE Milieudienst getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetser zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- RACM database Archis II
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PvE
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Minimum- en onderzoekseisen Provincie Noord-Brabant t.b.v. archeologisch vooronderzoek in de vorm van inventariserend en waardestellend boor- en proefsleuvenonderzoek (versie 02/01/2007)
- Toetsingslijst rapporten en PvE's Provincie Limburg
- Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- MemoRIA 6 en 8
- Literatuur m.b.t. de regio voorzover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen